

Norrängsskolan i Huskvarna

Kulturhistorisk utredning,
Läran 1, Huskvarna, Jönköpings kommun, Jönköpings län

Norrängsskolan i Huskvarna

Kulturhistorisk utredning,
Läran 1, Huskvarna, Jönköpings kommun, Jönköpings län

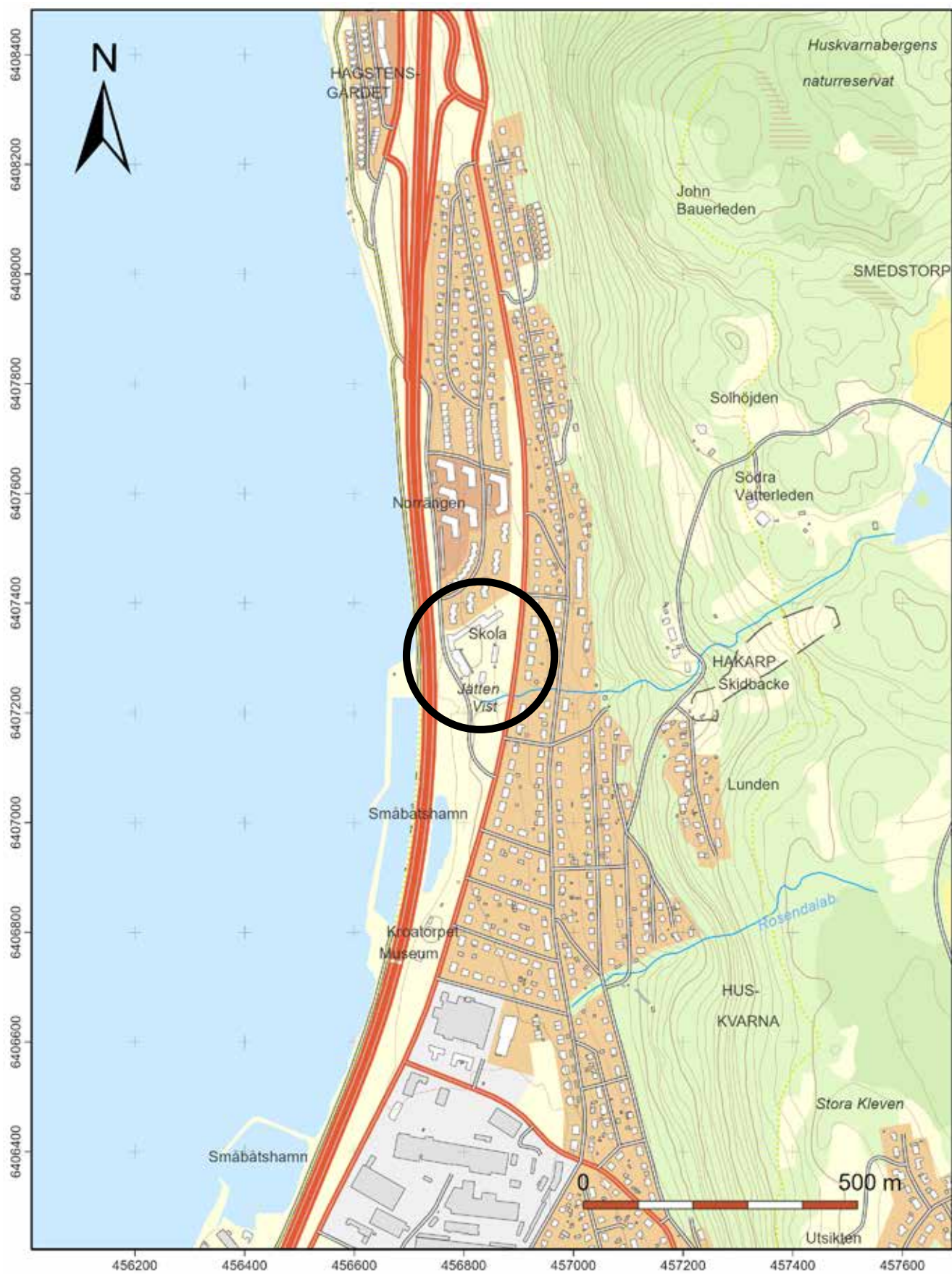
Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2023

Innehåll

Inledning	5
Uppdragets bakgrund och syfte	5
Aktuell skyddsstatus	5
Om kulturhistorisk värdering och lagstiftning	5
Lagstiftning	5
Kulturhistorisk värdering	6
Historik	7
Stadsdelen Norrängen	7
Från folkskola till enhetsskola och därefter grundskola	9
Byggnadshistorik	10
Norrängsskolan uppförs	10
Länsarkitektkontoret och länsarkitekten Malte Erichs	12
Skolan byggs till	13
Senare om- och tillbyggnader	13
Beskrivning	15
Skoltomten	16
Skolhuset	17
Exteriör	17
Interiör	19
Idrottshallen	22
Exteriör	22
Interiör	23
Matsalsbyggnaden	24
Exteriör	24
Interiör	25
Förskolebyggnaden	25
Exteriör	25
Interiör	26
Förskolepaviljongen	26
Exteriör	26
Interiör	26
Kulturhistorisk karaktärisering och värdering	27
Värdebärande karaktärsdrag	30
Klassning av kulturhistoriska värden	32
Klassificering	32
Antikvariska kommentarer	33
Resonemang kring framtida behov	33
Skolbyggnaden	34
Idrottshallen	35
Skoltomten	35
Administrativa uppgifter	36
Referenser	37

Utdrag ur digitala fastighetskartan. Norrängsskolan är markerad med en svart ring.

Inledning

Uppdragets bakgrund och syfte

Norrängsskolan är en F-6-skola som ligger i området Norrängen i Huskvarnas nordvästra del, mellan E4:an och Grännavägen. Skolan stod klar 1953 och har därefter genom åren utökats med ytterligare byggnader. Inom de kommande åren beräknas elevantalet öka och skolan är därför i behov av utökade lokaler, såväl undervisningslokaler som idrottshall. Tekniska kontoret på Jönköpings kommun har påbörjat en utredning om huruvida skoltomten kan utökas, om skolan kan byggas till eller om delar av de befintliga skolbyggnaderna kan rivas och ersättas med ny byggnad. I februari 2020 lämnades ett positivt planbesked för att påbörja arbetet med en ändring av detaljplan i syfte att utöka den nuvarande skoltomten mot söder.

Inför det fortsatta planeringsarbetet har Tekniska kontoret vid Jönköpings kommun beställt en kulturhistorisk utredning som belyser skolan ur ett kulturhistoriskt perspektiv. Syftet med den kulturhistoriska utredningen är att tydliggöra det kulturhistoriska värdet hos Norrängsskolans olika byggnader och precisera de värdebärande karaktärsdragen hos dessa byggnader. Utredningen är tänkt att fungera som ett underlag i den fortsatta planeringen av skolan, för att kunna avgöra om några delar av skolan kan vara möjliga att riva och ersättas.

Föreliggande kulturhistoriska utredning har sammanställts av byggnadsantikvarie Veronica Olofsson vid Jönköpings läns museum på uppdrag av Tekniska kontoret vid Jönköpings kommun. Arbetet har omfattat en översiktlig genomgång av historiskt material i form av ritningar, äldre foton, kartor och litteratur samt besiktning på plats den 4 april 2023.

Aktuell skyddsstatus

Gällande detaljplan är en ändring av stadsplan fastställd 1964 som upprättades av stadsarkitekt Helmer Flensborn. Ändringen av stadsplanen var betingad av motorvägens nya sträckning genom Huskvarna. Den aktuella fastighetens markanvändning är reglerad med "As" – Område för allmänt ändamål, skola. Skolans byggnader saknar skydd i denna plan.

Skolans byggnader är inte medtagna i den kulturhistoriska utredning över kulturhistoriskt värdefull bebyggelse som Jönköpings kommun lät upprätta 1989.

Om kulturhistorisk värdering och lagstiftning

Lagstiftning

Inom kulturmiljöområdet är det framförallt tre olika lagar som reglerar den enskildes och samhällets rättigheter och skyldigheter – det är plan- och bygglagen (PBL), kulturmiljölagen (KML) och miljöbalken (MB). Här redovisas endast PBL, eftersom det är den lagstiftning som reglerar kulturmiljön för den aktuella fastigheten.

Norrängsskolans idrottshall och skolhus i april 2023.

Plan- och bygglagen (PBL) är den lag som kommunerna har att förhålla sig till vad gäller planering och lovgivning. Vikten av att ta hänsyn till kulturvärden betonas generellt i 2 kap. 3, 6 §§, men även vid reglering av översiktsplanering i 3 kap. 4 § och av detaljplanering i 4 kap 8, 16, 42 §§ samt vad gäller kraven på byggnadsverk m.m. i 8 kap. 9, 13, 14, 17 §§ och vid bygg- och rivningslov i 9 kap. 34 §§. Vid tillämpningen av lagen gäller att byggnadsnämnden ska göra en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen.

Underhåll - Generellt gäller att en byggnad eller anläggning ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaperna bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och till byggnadens kulturhistoriska värde, så att dessa bevaras (PBL 8 kap. 14 §).

Ändring - Vid ändring av en byggnad ska åtgärderna göras var- samt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar tillvara på byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga (PBL 8 kap. 17 §). Enligt PBL 8 kap. 7 § får de tekniska egenskapskraven (som omnämns i PBL 8 kap. 4, 5 §§) vid ändring av en byggnad anpassas och avsteg från kraven får göras med hänsyn till varsamhetskravet och förvanskningförbudet.

Förvanskning - Lagstiftningen omfattar även ett förvanskningförbud. En byggnad, anläggning, tomt, allmän plats eller bebyggelseområde som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas (PBL 8 kap. 13 §).

Rivning - En byggnad som bör bevaras på grund av dess historiska, kulturhistoriska, miljömässiga eller konstnärliga värde får inte rivas (PBL 9 kap. 34 §).

Kulturhistorisk värdering

En byggnads eller ett bebyggelseområdes kulturhistoriska värde hänvisar till flera delar i plan- och bygglagen. Den kulturhistoriska värderingen i föreliggande utredning utgår från en värderingsmodell utarbetad av Riksantikvarieämbetet, vilken beskrivs i boken "Kulturhistorisk värdering av bebyggelse" av Axel Unnerbäck. Enligt denna modell bygger det kulturhistoriska värdet på dokumentvärden och upplevelsevärden samt förstärkande motiv.

Med dokumentvärde menas faktiska historiska egenskaper som byggnader har. Detta är värden som kan beskrivas objektivt, kanske i vissa fall mätas och jämföras med andra byggnader. Dokumentvärdet inbegriper historiska egenskaper inom en rad områden, det kan vara; byggnadshistoriskt, byggnadsteknikhistoriskt, arkitek-

turhistoriskt, samhällshistoriskt, socialhistoriskt, personhistoriskt eller till exempel teknikhistoriskt.

Upplevelsevärden beskriver estetiskt och socialt engagerande egenskaper hos bebyggelsen. Dessa värden är mer subjektiva, vilket gör dem svårare att mäta och kvantifiera då de utgår från värderingar. Exempel på upplevelsevärden är arkitektoniskt och konstnärligt värde, miljöskapande värde samt patina, dvs när en byggnad genom sitt skick kan förmedla en tidsdimension och ge upplevelsen av en långvarig användning. Andra upplevelsevärden som en byggnad kan ha är identitetsvärde som står för det som gör att vi känner trygghet, samhörighet och hemkänsla i miljön, eller kontinuitetsvärde när en byggnad använts för en viss funktion under längre tid. Traditionsvärde, dvs när byggnaden representerar en tradition, och symbolvärde är andra upplevelsevärden.

Till dessa värden kan man lägga förstärkande övergripande motiv, såsom om byggnaden är välbevarad, om materialen och utförande uttrycker särskild kvalitet eller om byggnaden uttrycker sällsynthet eller representativitet. Det kulturhistoriska värdet kan bedömas nationellt, regionalt och lokalt.

En byggnads och ett bebyggelseområdes karaktärsdrag är en hänvisning till plan- och bygglagens (PBL) 2 kap. 6 § som anger att hänsyn ska tas till karaktärsdrag för att värna bebyggelsens kulturhistoriska värden. Vidare anges i 8 kap. 17 § att ändring av en byggnad skall göras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tillvaratar dess värden. En kulturhistorisk karaktärisering syftar till att ange vilka karaktärsdrag och egenskaper som skapar de kvaliteter som man önskar värna. Utifrån det är det sedan möjligt att bedöma vilka tillägg och ändringar som är möjliga att göra utan att skada de grundläggande värdena och den kulturhistoriska läsbarheten. Som utgångspunkt för karaktärisering har Boverkets "Checklista karaktärsdrag" använts.

Historik

Stadsdelen Norrängen

Området väster om Grännavägen i Huskvarnas norra del var ännu under sent 1940-tal i stort sett obebyggd. Torpet Kroatorpet och ett kruthus uppfört 1771 för Huskvarna krutbruk var länge de enda byggnaderna i området.

I slutet av 1940-talet planlades så området för bostadsbebyggelse. I de två kvarteren Kroatorpet och Vetekornet på Norrängen uppfördes under åren 1950–1951 sex flerbostadshus och sex radhuslängor som ett samlat projekt. Byggnaderna ritades av Malmöarkitekten Eric Sigfrid Persson. I området förenades den gamla trädgårdsstaden Huskvarna med 1950-talets grannskapstanke. En bärande tanke hos arkitekten var att skapa gemenskap mellan människor och ett samband mellan bostad och natur. De vinkelställda flerbostadshusen utformades med slutna fasader vända mot

Flygfoto från 1959 över det nybyggda bostadsområdet Norrängen. Norrängsskolan ses längst till höger. Foto: Flygtrafik/Jönköpings läns museum.

FAKTA

1950-talets stadsplanering

Under tidigt 1950-tal kom nya stadsplaneringsideal. Dessa var en reaktion på 1930-talets planering med schematiskt parallellställda lamellhus i återkommande rader. I den nya grannskapsplaneringen blev rumslighet och variation tydliga grundstenar. De tidigare raka bostadslängorna ersattes med kringbyggda, luftiga och gröna gårdar. Bostadsområdena delades in i mindre grannskapsenheter med kommunal och kommersiell service i närområdet. En strävan med stadsplaneringen var att skapa trivsel, hemkänsla och gemenskap.

Många av 1940- och 50-talets områden utmärks av att terrängen tagits tillvara genom att träd, klippor och andra naturinslag låtits vara kvar. Lummiga och generösa utomhusmiljöer utgör därmed ofta en stor kvalitet i dessa områden.

den hårt trafikerade Riksettan/Grännavägen och öppnade upp sig mot Vättern mot väster. Här fanns gemensamma, grönskande innergårdar med vida utblickar mot Vättern. Husen anpassades efter den sluttande terrängen och nivåskillnaderna togs upp i husens arkitektur genom exempelvis radhusens förskjutna taknivåer och flerbostadshusens markplan. Husens exteriörer gavs en tidstypisk gestaltning utmärkt av variation i både form och materialval. Bostadsområdet fick även en lokal matvaruaffär och precis söder om bostadsbebyggelsen byggdes 1952 Norrängsskolan, vilken utgjorde en viktig del av området.

Husen i Norrängsområdet var medvetet formade och placerade så att de vände sig bort från den då bullerutsatta Riksettan/Grännavägen, men detta kom att omkullvändas på 1960-talet. Diskussionerna om att Riksettan skulle få en ny sträckning hade pågått under många år, då vägavsnittet genom Huskvarna var särskilt olycksdrabbat. År 1958 fanns så ett färdigprojekterat förslag och samma år påbörjades vägbygget till det som kom att kallas "Sveriges vackraste motorväg". Förslaget medförde att Riksettan nu förlades med en ny sträckning förbi Norrängen. Den nya föreslagna sträckningen gick väster om Norrängen, över Hagstensgårdet utmed Vätterstranden och delvis på utfyllnader i vattnet. För att möjliggöra vägbygget behövde stadsplanen ändras och 1964 fastställdes så en ny stadsplan för området. Strandvägens sträckning fick delvis justeras och förlängas. Kruthuset från 1771 fick flyttas ett antal meter. År 1968 var etappen genom Huskvarna färdigställd och året därpå uppfördes Carl Örnemarks träskulptur Jätten Vist som blivit ett välkänt signum för området.

1968 var Riksettans nya sträckning genom Huskvarna färdigställd. Den nya motorvägen förlades mellan Norrängen och Vättern, vilket bröt Norrängens tidigare tydliga koppling med vattnet. Foto: Evert Andesson/Jönköpings läns museum.

Från folkskola till enhetsskola och därefter grundskola

Skolan var före mitten av 1800-talet något för de privilegierade i samhället. I takt med övergången från bondesamhälle till industrisamhället ökade behovet av en formaliserad utbildning. År 1842 infördes allmän folkskola i Sverige. Folkskolestadgan krävde att varje socken skulle inrätta skola och anställa lärare.

Den egentliga folkskolan var sexårig, men redan 1896 hade man i Huskvarna anordnat en frivillig högre folkskola med två påbyggnadsår och 1911 inrättades en kommunal mellanskola som kunde leda fram till realexamen. Det startades även två fortsättningsskolor för yrkesutbildning. 1927 kom statliga direktiv om att de kommunala mellanskolorna skulle omvandlas till statliga realskolor.

År 1946 tillsattes en skolkommision i syfte att se över hur den svenska skolan skulle organiseras. Två år senare lade de fram ett förslag om en obligatorisk 9-årig enhetsskola, indelad i tre stadier. Med enhetsskolan skulle motsättningarna mellan folkskola och läroverk upphöra. Folkskolan, fortsättningsskolor, mellanskolor och realskolor skulle avvecklas. Förslaget väckte dock stark kritik och många menade att det skulle innebära en kunskapsförsämring. Vissa orter kom dock att starta enhetsskola som försöksverksamhet och Huskvarna var en av dem. Här hade skolplikten varit 8 år sedan 1943, så förändringen var inte så stor. Den nya skolverksamheten krävde utökade undervisningslokaler, så när Norrängsskolan stod klar innebar det en välbehövlig avlastning för Centralskolan.

År 1962 fattade riksdagen beslut om att enhetsskolan skulle ersättas av grundskolan och att denna skulle vara fullt genomförd i landet till läsåret 1972/1973. I Huskvarna infördes grundskolan redan läsåret 1963/1964. Det kom dock att dröja ytterligare några år innan den obligatoriska 9-åriga skolan var fullt genomförd i hela landet.

Folkskolan styrdes i början av sockenstämmorna, men efter 1862 års kommunalreform av kyrkorådet och först 1930 övertog kom-

Till höger ses några av radhusen i bostadsområdet Norrängen som stod klara två år innan skolan uppfördes.

munerna driften av skolorna. Staten, via Skolöverstyrelsen, hade dock stort inflytande över skolorna. År 1991 beslutades att den svenska skolan skulle decentraliseras och att kommunerna skulle bli ensam huvudman för skolan. Det nyinrättade Skolverket skulle ha kontroll av skolans verksamhet.

Byggnadshistorik

Norrängsskolan uppförs

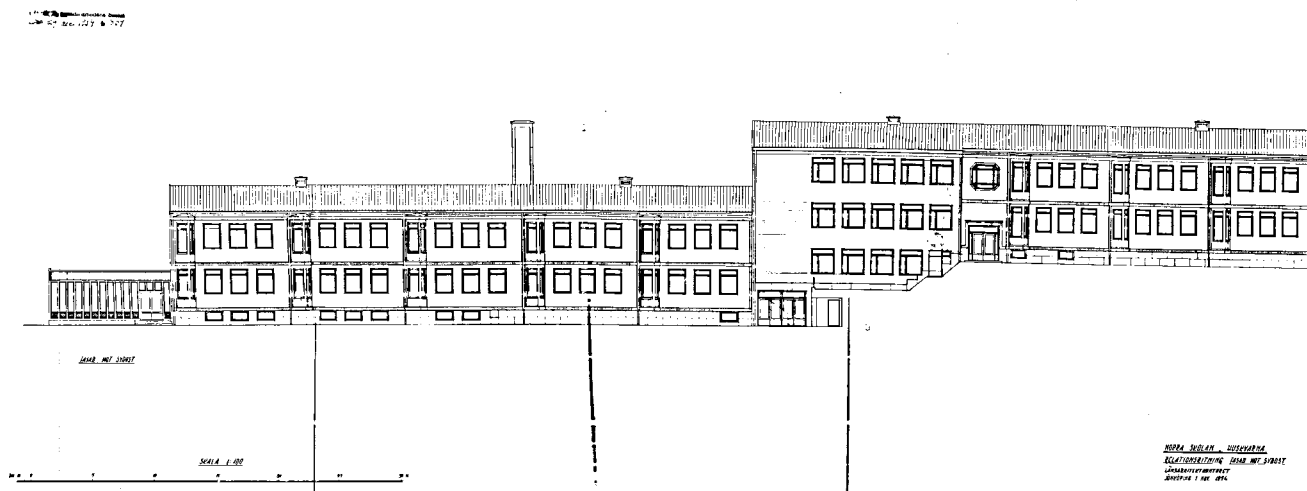
En skola i Huskvarnas norra del hade varit behövlig sedan en tid och hade diskuterats allt sedan 1930-talet, men byggnationen kom av flera anledningar att dröja ända fram till tidigt 1950-tal.

Den blivande skoltomten fastighetsindelades 1952 och utgjorde ett sluttande grönområde söder om det nybyggda bostadsområdet Norrängen. Tomten avgränsades av Riksettan/Grännavägen mot öster och Strandvägen mot väster. Den 27 augusti 1952 togs det första spadtaget för byggnationen av Huskvarnas nya skola, som då ännu benämndes som Norra skolan. Folkskolestyrelsens ordförande Rino Boman höll i spaden och det högtidliga tillfället dokumenterades med film. Ritningarna till det nya skolhuset upprättades av Länsarkitektkontoret i Jönköping och huvudentreprenör för byggnationen var Walstedts byggnadsfirma i Jönköping.

Nästan exakt ett år efter det första spadtaget, kunde de första skolklasserna flytta in i den nya skolan. Klassrummen var då färdigställda, men det återstod ännu en del byggnadsarbeten på skolan i övrigt. En högtidlig invigning med tal och underhållning av en gossorkester hölls i idrottshallen några månader senare den 5 december 1953. Skolan hade då fått dess nuvarande namn Norrängsskolan. Kostnaden för den nya skolan som skulle rymma omkring 300 barn slutade på omkring 1 700 000 kr. Eleverna till den nya skolan kom från den nybyggda stadsdelen, men även från delar av centrala Huskvarna.

Skolbyggnaderna anpassades till den sluttande tomten. Skolan

Ritningarna till skolan upprättades av Länsarkitektkontoret i Jönköping. På ritningen nedan redovisas den södra fasaden, där syns tydligt hur väl byggnaden anpassats till tomtens befintliga marknivåer.

utformades som en långsträckt länga på skoltomtens norra del och bestående av tre sammanbyggda, lätt förskjutna volymer. Byggnaderna uppfördes med en stomme av tegel, men hade olika våningsantal och gavs olika fasadutföranden. De två yttre volymerna var i två våningar med källare och hade ljust putsade fasader med burspråk, medan mittvolymen var i tre våningar och hade fasader av rött tegel. I den östra volymen fanns sex klassrum för småskolan, tre på var våning, och i den västra volymen tio klassrum för folkskolan, fem på vardera våning. Klassrummen var genomgående förlagda mot söder och erhöll rikligt med ljusinsläpp från de stora fönstren. Korridoren var förlagd mot norr. I mittenvolymen låg skolans expedition, slöjdsalar, läkarmottagning, bibliotek och naturkunnighetssal, lärarrum och biologisal. I källarvåningen låg toaletter, skyddsrum, förråd, teknikrum och panncentral med tre stora Norrahammarspannor som skulle värma skolan.

I en artikel publicerad i Smålands Dagblad den 28 augusti 1953 beskrivs den nya skolan: "Det är kvalitet från källaren till vinden. Granit, marmor och fasadtegel möter överallt." Vidare uttrycks att det är "en både vacker, ändamålsenlig och trivsamt skola, där man inte sparat på något när det gällt att åstadkomma en byggnad av hög kvalitet".

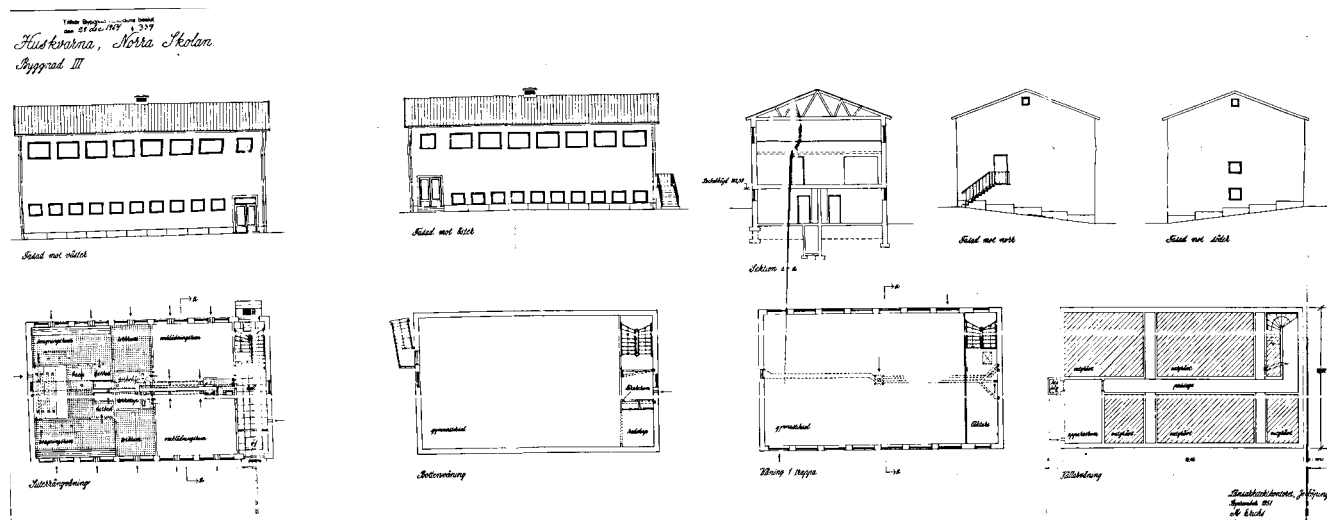
På skoltomtens södra del uppfördes en friliggande gymnastikhall med skolbad i två våningar, varav den ena var utförd som en suterängsvåning. Även denna byggnad stod klar 1953 och uppfördes efter ritningar upprättade av Länsarkitektkontoret, signerade länsarkitekt Malte Erichs. På den nedre våningen fanns omklädnings- och duschrum och på den övre våningen en idrottssal med redskapsrum.

I den ursprungliga planeringen fanns även en byggnad för skolmatsbespisning och skolkök med. Denna byggnad skulle ligga i vinkel mot Strandvägen, men beviljades inte bygglov. I den envåninga, uppglasade volymen längst västerut, vilken egentligen var tänkt att fungera som entré, lät man installera ett provisoriskt skolkök.

Byggnationen av skolan finns dokumenterad på film. Här ses när skolhusets väggar muras och när fönstren på "skolköksflygeln" målas. Fotona är hämtade från filmen "Norrängsskolan, del 1" filmad under 1951 och 1952. Jönköpings stadsarkiv.

Gymnastiksalen uppfördes på skoltomtens södra del och även den stod klar att tas i bruk 1953.

Flygfoto från sent 1950-tal. Här ses skoltomten i sin helhet. Skolgården är indelad i två avsatser, där den övre delen hörde till småskolan och den nedre till folkskolans elever. Skolgårdens södra del utgjordes av gräsytor. Foto: Flygtrafik/Jönköpings läns museum.

Skolmatsbespisningen förlades tillfälligt i en av skolans källarkorridorer och maten tillreddes i ett intilliggande rum.

Skolgården utformades likt en amfiteater i sluttningen ned från Grännavägen mot Strandvägen. Den övre delen anlades som småskolans skolgård och den nedre delen som folkskolans. Skoltomtens huvudentré var förlagd mot Strandvägen i väster, där en stor stentrappa ledde upp till skolgården.

Länsarkitektkontoret och länsarkitekten Malte Erichs

Länsarkitekter kom under 1920–1930-talen att anställas vid flera län i landet. Länsarkitekterna var underställda det statliga verket Byggnadsstyrelsen, tidigare Överintendentensämbetet. Medan Byggnadsstyrelsens uppgift var att ansvara för statliga myndigheternas lokalfrågor, var Länsarkitektkontorens uppgift att bevaka byggnadsväsendet för det allmännas bästa på regional nivå. Mer konkret innebar det att ha tillsyn för länets statliga och kyrkliga byggnader, granska förslag till stadsplaner samt att biträda länsstyrelser och kommuner i byggnadsfrågor. År 1936 inrättades Länsarkitektkontor och verksamheten utökades. Utöver länsarkitekten fanns nu även fler arkitekter, ritare och ingenjörer. Länsarkitektkontoren kunde nu åta sig konsultuppdrag från kommunala myndigheter, men även från enskilda. Under sent 1960-tal överfördes länsarkitekterna till Statens planverk och vidare till länsstyrelserna. Därmed upphörde den externa uppdragsverksamheten.

Malte Erichs (1888–1966) var anställd som länsarkitekt vid Länsarkitektkontoret i Jönköping under från 1928 till 1953. Han hade dessförinnan bedrivit egen arkitektverksamhet under några år samt en tid varit anställd hos arkitekt Torben Grut och vid stadsin-

Detalj av småkolans entré med teakportar. Notera burspråkens karosseripanel. Fotot är hämtat från filmen "Norrängsskolan, del 2" filmad under 1953 och 1954 sedan skolan tagit i bruk, Jönköpings stadsarkiv.

Det nybyggda skolhuset på invigningsdagen den 5 december 1953. Fotot är hämtat från filmen "Norrängsskolan, del 2" filmad under 1953 och 1954 sedan skolan tagit i bruk, Jönköpings stadsarkiv

genjörskontoret i Göteborg. Som anställd vid Länsarkitektkontoret kom han att rita en mängd olika byggnader inom Jönköpings län, bland annat Lantmäterikontoret i Jönköping. Norrängsskolan blev ett av de sista projekten som han var inblandad i som länsarkitekt.

Skolan byggs till

Under de första åren saknade skolan en särskild lokal för skolmatsbespisning. Skollunchen serverades tillfälligt i en av skolans källarkorridorer. År 1969 beviljades bygglov för en tillbyggnad för skolmatsal och skolkök. Året därpå stod byggnaden klar att tas i bruk. Den nya byggnaden uppfördes i slänten väster om skolhuset, parallellt med Strandvägen. Tillbyggnaden dockades på den ursprungliga, låga volymen dit skolköket fram till dess varit inrymt. Detta blev nu entréhall till matsalen.

Tillbyggnaden ritades av Helmer Flensborns arkitektkontor i Huskvarna. Byggnaden utfördes i en våning i samma nivå som skolhuset, men eftersom denna del av tomten sluttade så fick den nya volymen förses med höga grundmurar mot gatan. Tillbyggnadens exteriör anslöt till skolhusets gestaltning med rött tegel och ljusare fält. De ljusa fasadpartierna utfördes dock av skivmaterial istället för av puts. I tillbyggnaden ordnades en skolmatsal med serveringskök och ett skolkök. Utrymmet som uppstod under byggnaden användes för cykelparkering.

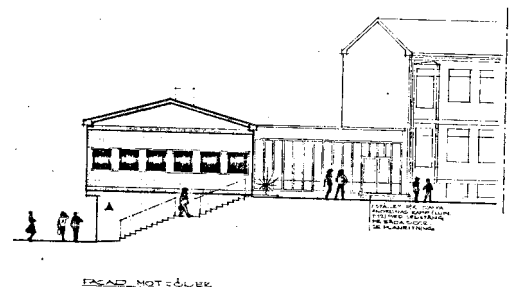
Senare om- och tillbyggnader

År 1987 utfördes en ombyggnad av skolan efter ritningar upprättade av A-gruppen Arkitektkontor AB i Jönköping. Ombyggnaden syftade framförallt till att iordningställa lokaler för fritidshem och daghem i de två nedersta våningarna i skolbyggnadens östra volym. Vidare delades ett klassrum på vardera våning i den västra volymen upp i två mindre grupperum.

Under 1992 utfördes en ombyggnad av skolmatsalen och motagningsköket. De invändiga omdisponeringarna medförde att vissa fönster i fasad mot väster ersattes med fasadglas.

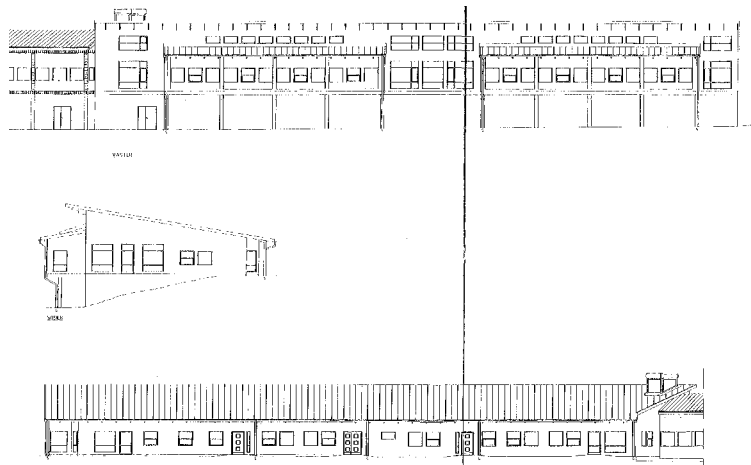
Skolmaten serverades under de första åren i en av korridorerna i skolans källarvåning. Foto: Jönköpings läns museum.

Skolmatsalen uppfördes som en separat volym väster om skolhuset. Ritningarna upprättades av Helmer Flensborns arkitektkontor, Huskvarna.

År 2001 utfördes en påbyggnad av apparatrum på skolbyggnadens tak.

Den förskoleverksamhet som sedan 1987 varit inrymd i delar av skolan flyttades 2008 till en nyuppförd byggnad inom skolområdet. Bakgrunden var att skolan till följd av ökat elevantal sedan Anna Dahlskolan lagts ned, nu var i behov av ytterligare klassrum. Bygglov för den nya förskolebyggnaden, med plats för 80 barn, beviljades 2006. Byggnaden förlades söder om matsalsbyggnaden, utmed Strandvägen. Ritningarna upprättades av byggkonsult Tom Ericsson vid Werics AB. Byggnaden är i en våning på en sluttande del av skoltomten, vilket medförde en hög sockel mot väster. Byggnadens exteriör skiljer sig från de övriga skolbyggnaderna. Byggnaden har putsade fasader, avfärgade i vitt respektive terrakotta, och ett flackt papptäckt pulpettak. Fönstersättningen är oregelbunden och fönstren har olika form och storlek.

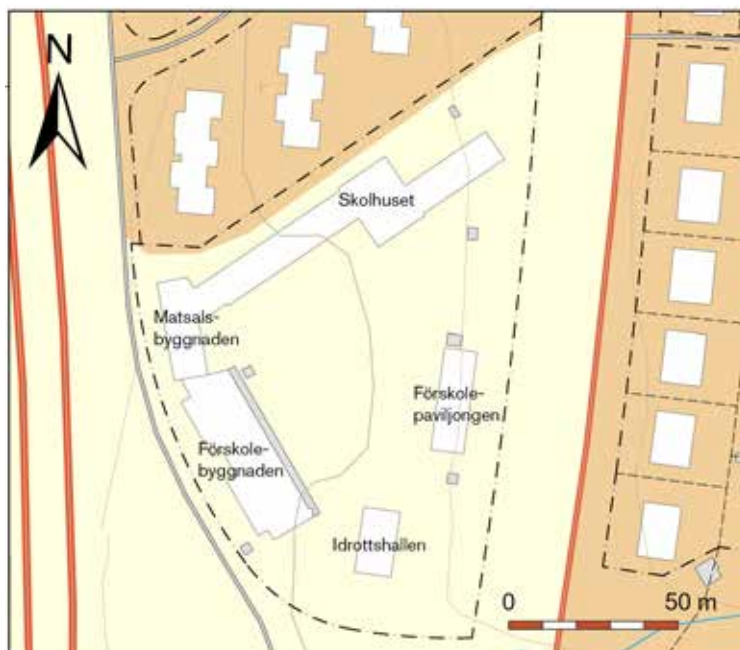
Ritningarna till förskolebyggnaden upprättades av byggkonsult Tom Ericsson. Den långsträckta tillbyggnaden stod klar omkring 2006 och är placerad söder om matsalsbyggnaden.

Norrängsskolan gick nu från att ha varit en enparallellig skola till en tvåparallellig skola för årskurserna F-6. De tidigare förskolelokalerna i skolhusets östra volym byggdes åter om till klassrum, liksom grupprummen i den västra volymen.

Några år senare utökade förskoleverksamheten. År 2011 beviljades bygglov för nybyggnad av en förskolepaviljong. Den prefabricerade modulbyggnaden placerades på skoltomtens östra del.

År 2015 uppfördes en bullerskärm i form av ett plank av trä utmed tomtgränsen mot Strandvägen.

Omkring år 2010 byttes skolhusets ursprungliga teakdörrar ut mot de nuvarande vitlackerade aluminiumportarna. Omkring år 2020 byttes i stor sett samtliga fönster på skolhuset. De ursprungliga träfönstren ersattes nu av vita aluminiumfönster.

Utdrag ur digitala fastighetskartan över den aktuella fastigheten.

Beskrivning

Fastigheten Läran 1 ligger söder om bostadsområdet Norrängen i Huskvarnas nordvästra del och avgränsas mot väster av Strandvägen och mot öster av Grännavägen. Söder om fastigheten finns en bäck med tillhörande ravin samt ett grönområde bestående av en grusplan, klippta gräsytor och en grillplats.

Norrängsskolan består av ett antal olika byggnadsvolymer, vilka är tillkomna vid olika tidsperioder och för olika ändamål. Flera av byggnadsvolymerna är sammanlänkade med varandra, men kommer i den följande beskrivningen i vissa fall redovisas separat på grund av karaktärs- och ålderskillnader. Skolans byggnader är huvudsakligen placerade på skoltomtens norra respektive västra del, men gymnastikbyggnaden och förskolepaviljongen ligger på dess sydöstra del. Ytorna mellan dessa byggnader utgör skolgård respektive förskolegårdar.

Skolan sedd från Grännavägen i sydost. Hitom skolan ses den bäckravin som finns alldeles söder om skolgården.

Öster om idrottshallen finns en av skolgårdens få sammanhängande grönytor.

Skolgårdens är indelad i två tydliga marknivåer. I slänten mellan dessa finns lekytor och två trappor.

Ovan: En av de granittrappor som förbinder skolgårdens två markavsatser med varandra.

Höger: En av de två inhägnade förskolegårdar som finns inom skolområdet.

Skoltomten

Skoltomten har en närmast triangulär form och avgränsas mot norr av bostadsområdet Norrängen, mot öster av Grännavägen och mot sydväst av Strandvägen respektive Smedtorpsbäcken och dess bäckravin. Skolgården kan angöras från Grännavägen i öster och från Strandvägen i söder. Mot väster omgärdas skolgården av ett plank av trä och mot övriga sidor av ett Gunnebstängsel. Tomten ligger i en västsluttning och skolgården har i huvudsak två olika markavsatser, vilka avdelas av en träd- och buskbevuxen slänt. I slänten finns även viss lekutrustning. Två granittrappor med kalkstensklädda sidor och smidesräcken förbinder skolgårdens två olika avsatser med varandra. Skolgården består övervägande av asfalterade ytor, men det förekommer mindre grönytor nordost om skolhuset och på skoltomtens sydöstra del. På skolgårdens övre avsats finns sandlådor och lekutrustning, på den nedre avsatsen bandyrink och basketkorgar.

En del av skoltomtens yta upptas av två inhägnade förskolegårdar som finns i anslutning till de två förskolebyggnaderna inom skolområdet. Inom dessa finns lekytor, sandlådor och lekutrustning för förskolans verksamhet. Förskolegårdarna är inhägnade med Gunnebstaket.

Skolhuset

Exteriör

Skolhuset stod klart 1953 och består av en långsträckt byggnad, uppdelad i fyra, lätt förskjutna volymer. Byggnaden är placerad parallellt med den norra fastighetsgränsen. Byggnaden är tydligt anpassad till de omgivande marknivåerna. De två yttre byggnadsvolymer är uppförda i två våningar med källare och mittvolymen i tre våningar. Längst västerut finns en envånings volym. De fyra volymerna har olika djup och bredd samt olika fasadutföranden. Gemensamt är att de har en sockel klädd med krysshamrad granit.

Mittvolymen, som är något bredare än byggnaden i övrigt, har röda tegelfasader. De två yttre volymerna har en annan form och

Skolhuset utgörs av fyra olika volymer som är sammanfogade med varandra till en långsträckt byggnad som följer de omgivande marknivåerna.

Skolhuset sett från nordväst. Den höga skorstenen minner om den tid då skolhuset värmdes upp av tre Norrahammarspannor.

Skolhusets exteriör uppvisar stor variation. Volymerna har olika fasadutföranden av rött tegel och ädelputs. Även fönstrens form och indelning varierar.

gestaltning. Volymerna är något smalare. Gavelfasaderna är i likhet med mittvolymen försedda med rött tegel. Långsidorna mot söder respektive norr har dock ett annat fasadutförande. Fasaderna är putsade med en ljusbeige ädelputs som fältindelas genom horisontella och vertikala stråk av rött tegel. Där puts möter tegel finns plåtavtäckningar av koppar. På de södra fasaderna finns tvåsidiga burspråk med stomme av trä, vilka ursprungligen var klädda med karosseripanel, men numera är klädda av grå fasadskivor. Utmed den västra volymens norra fasad finns en hög fyrkantig skorsten med fasader av ljus puts med markerade hörn av rött tegel. Yttertaget utgörs av ett sadeltak täckt av tvåkupiga röda takpannor. På den västra volymens tak finns en sentida ventilationstillbyggnad med fasader av röd, falsad plåt.

Även fönstrens utförande skiljer sig åt. Mittvolymen har stora treluftsfönster placerade tätt på rad på de tre våningarna. De två yttre volymerna, dit klassrummen är förlagda, har något smalare fönster indelade i två lufter på de södra fasaderna och en luft mot norr. Byggnadens fönster är övervägande utbytta till aluminiumfönster. Vissa fönster är något mindre än fönsteröppningarna, vilket ger ett något klumpigt utförande. I vissa fönster finns den äldre karmen kvar, men har utvändigt försetts med aluminium. Källarvåningen träfönster finns dock bevarade.

Den envåninga volymen mot väster har uppglasade fasader med aluminiumpartier mot söder och norr. Fasadytan över glaspartierna är klädda av vitmålad karosseripanel. Yttertaget är utfört som ett flackt pulpettak med papptäckning.

Skolhusets tre entréer är förlagda utmed den södra fasaden. Skolans huvudentré ligger i den östra volymen och utgörs av en sentida vit aluminiumport. Det innanförliggande trapphuset markeras i fasaden med ett åtta-sidigt fönster. Ytterligare en entré är förlagd till mittvolymens suterrängvåning. Entrén är indragen och markeras av en pelarförsedd arkad med granitklädda väggar och pelare. Porten är sentida av aluminium. I den västligaste volymen finns ytterligare en entré, vilken leder till matsalen. Även denna port

Skolhusets västligaste del utgörs av en låg, uppglasad volym samtida med skolhuset. Den var ursprungligen tänkt att fungera som entré till den matsal som aldrig uppfördes, istället kom den att inredas till skolkök.

är av aluminium. Det finns ytterligare en dörr utmed den södra fasaden, vilken är förlagd till mittenvolymens andra våning. Den leder in till toalettutrymmen. Här sitter den enda kvarvarande ursprungliga ytterdörren, en träport av lackad teak.

Interiör

Skolbyggnadens tydliga anpassning till de omgivande marknivåerna avspeglas även i interiören genom olika golvnivåer och mellantrappor.

Entréhallarna vid skolhusets två stora entréer har en likartad gestaltning. Golven är täckta av kvadratiska marmorplattor och väggarna är försedda med gult tegel. Mötet mellan innerväggarnas gula tegel och fasadernas röda tegel sker vid de uppglasade entréportarna. Detta ger en anslående effekt och bidrar till att lösa upp gränsen mellan ute och inne. Trapporna är i likhet med golvet utförda av marmor med dekorativt utförda räcken. Räckena har en smidestomme bestående av stående stolpar av plattjärn förankrade i trappornas sidor. Stolparna är förbundna av tunna smidesrör på vilka stående spjälor av lackat ädelträ är monterade. På var sida sitter

Skolhuset har två större entréer utmed den södra fasaden. Båda är idag försedda med aluminiumportar. En ursprunglig ytterdörr finns kvar. Denna leder till ett toalettutrymme.

Trapphusen i skolhuset har en enhetlig, påkostad utformning med marmortrappor, gula tegelväggar och räcken av smide och ädelträ.

Ovan: Biblioteket är idag inrymt på det första våningsplanet i mittvolymen. Här fanns ursprungligen materielrum och läkarrum.

Höger: Korridorerna har genomgående marmorgolv och gula tegelväggar.

rundade handledare med smäckra infästningar. Höjdskillnaderna mellan de olika byggnadsvolymnernas våningsplan tas upp genom halvplan i trapphusen.

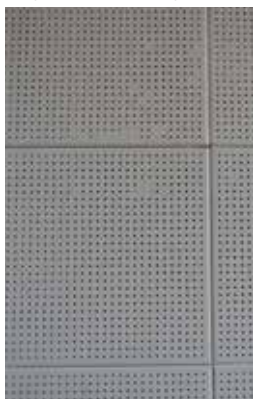
I den mittersta volymen återfinns bibliotek, personalrum, kontor, slöjdsalar och två klassrum. Källarvåningen och våning 1 har övervägande kvar den ursprungliga planlösningen, medan de två översta våningarna har omdisponerats. Den genomgående korridoren med marmorgolv och gula tegelväggar, vilken förbinder de två trapphusen, finns dock kvar på samtliga våningsplan.

Klassrummen är förlagda till de två yttersta volymerna. De är uppbyggda kring ett ensidigt korridorsystem där korridoren är förlagd mot norr och klassrummen mot söder. Korridorerna är i likhet med övriga gemensamhetsytor utförda med marmorklädda golv och gula tegelväggar. Samtliga ursprungliga innerdörrar av ädelträ, är utbytta till nya fanérklädda dörrar av modernt snitt. Dörrpartierna mellan korridorer och trapphus har varit av teak. I dessa partier är dörrarna utbytta till bruna aluminiumdörrar, men omgivande teakpartier är bevarade. Den övre våningen i den östra volymen hade ursprungligen samma typ av korridorsystem, men här är planlösning helt omändrad för fritidsverksamhet och för skolsköterskans rum.

Dörrpartierna mellan korridorer och trapphus är av teak med sentida dörrblad av aluminium.

Klassrummen präglas av sentida ytskikt. I vissa klassrum finns dock delar av ursprungliga väggmaterial bevarade, såsom perforerade akustikplattor och träpanel vid burspråken.

Källarkorridoren som förbinder skolhuset med matsalen. Här serverades skollunchen fram till 1970 då den nuvarande matsalen stod klar.

Klassrummen präglas övervägande av sentida ytskikt med linoleumgolv, målade vävklädda väggar och putsat tak med ljudabsorbenter. Golven var ursprungligen försedda med parkett. I vissa klassrum finns de ursprungliga ljudabsorberande plattorna kvar på den bakre väggen. Vägpartierna i anslutning till burspråken är klädda med en stående vinkelhyvlad spontpanel, vilken är ursprunglig.

Fönsterbänkarna i skolhuset är genomgående utförda av marmor.

I den västra volymens källarvåning går en längsgående korridor, vilken förbinder skolhuset med matsalen. Korridoren har vinylgolv, målade vävklädda väggar och ett putsat tak. I taket finns en mängd olika installationer. Utmed korridorens södra sida finns skyddsrum och förrådsutrymmen.

Den uppglasade entrébyggnaden i skolhusets västra del är i en våning med källare. Källarvåningen är förbunden med skolhusets långsträckta källarkorridor och har mot väster en källarentré för lastintag. En marmortrappa leder upp till markplanet som utgör ett rum. Trappan har ett svart smidesräcke med handledare av trä. Rummets golv är klätt med kvadratiske marmorplattor, väggarna har gult tegel och taket är klätt med lackade furupanel. Mitt i lokalen finns ett inbyggt toalettutrymme, vilket tillkommit i sen tid.

Entrébyggnaden har en dekorativ och påkostad interiör med marmorgolv och -trappa med smidesräcke, stora ljusinsläpp samt ett lackat furupaneltak. I den uppglasade entrén möter den röda tegelfasaden det invändiga gula teglet.

Idrottshallen sedd från sydost.

Idrottshallen

Exteriör

Den friliggande idrottshallen ligger på skoltomtens södra del och uppfördes 1953. Byggnaden är i två våningar, varav den nedre utgör en suterrängvåning. Byggnaden har en rektangulär form. Fasaderna är försedda med en genomfärgad ädelputs med borstad yta i en rödbrun kulör. Sockeln och portomfattningarna är klädda med kalksten. Sadeltaget är täckt med röda takpannor. Takfoten är försedd med vitmålad träpanel och har synliga taktassar.

Utmed långsidorna mot väster och öster sitter två längsgående fönsterrader med ursprungliga vitmålade träfönster. Den övre

Ovan: Entrén till suterrängvåningen dit omklädningsrummen är förlagda, finns vid den västra fasaden.

Höger: Förrutom aluminiumdörrarna, är exteriören ännu i ursprungsförande. Exteriören utmärks av påkostade material som kalksten, granit, ädelputs och trä samt bearbetade detaljer som takfot och trappor.

fönsterraden är placerad strax under takfoten och består av nästintill kvadratiska enlufts-fönster med överhängda bågar. Den nedre fönsterraden tillhör suterrängvåningen och består av mindre kvadratiska fönster med sidohängda lufter.

Byggnaden har en entré på var långsida samt en utrymningsdörr i den norra gaveln. Samtliga ytterdörrar är sentida av brun aluminium. Entréerna har omfattningar av kalksten. Den östra entrén har en granittrappa i två steg och den norra utrymningsvägen en fribärande betongtrappa med rött smidesräcke. På den norra gavelfasaden sitter en stor klocka.

Interiör

Byggnadens huvudentré är förlagd till den västra fasaden. Innanför entrén finns ett vindfång med ursprungliga portar av teak. Den innanförliggande entréhallen har marmorgolv och gula tegelväggar. På detta våningsplan finns omklädningsrum och toaletter med moderna ytskikt. I byggnadens sydöstra del finns en trappa med sammanlagt fyra lopp som leder upp till idrottssalen och vidare till en mindre läktare. Trappans två nedre lopp är av marmor, medan de återstående två loppen till läktaren är av ek. Trappräcket och läktarbarriären är av lackad ek och har en bearbetad utformning med ramverk och fyllningar. Idrottssalen har golv försett med matta, panelklädda väggar och taket är försett med lackade träribbor samt ljudabsorbenter. Läktaren är till delar inbyggd med ett teknikrum för ventilation.

Även interiören är till stor del i originalutförande. Entréhallen och dess vindfång har marmorgolv, gula tegelväggar och teakdörrar. Trappan är utförd av marmor och ek. Såväl trappans räcke som läktarens barriär är utförda av ek. I idrottshallen finns det ursprungliga innertaket av lackade furu-ribbor kvar.

Matsalsbyggnadens östra fasad som vetter in mot skolgården. Byggnadens fasad ansluter till skolhusets fasadutförande, men är utförd i andra material. Utrymningsvägen är sentida.

Matsalsbyggnaden

Exteriör

Matsalsbyggnaden stod klar att tas i bruk 1970 och ligger på skoltomtens nordvästra del och är mot nordost sammanbyggd med skolhuset och mot söder med förskolebyggnaden. Byggnaden är uppförd i en våning, med en i sen tid delvis inbyggd suterrängvåning. Långsidornas fasader är klädda av skivmaterial i ljusbeige kulör, vilka indelas med vertikala och horisontella stråk av rött tegel. Gavlarna har rött fasadtegel. Byggnaden har ett sadeltak täckt av röda takpannor. Suterrängvåningens gavelmurar utgörs av gråmålad betong. Byggnadens långsidor har ett fönsterband bestående av vitmålade enlufts-fönster av aluminium. Utmed den västra fasaden är delar av dessa fönster ersatta med fasadglas. På den östra fasaden finns en sentida utrymningsdörr av vit aluminium.

Ursprungligen var suterrängvåningen öppen mot väster och avsedd för cykelparkering. Idag finns inbyggda utrymmen vid var

Den ursprungliga lastkajen vid det nordöstra hörnet är numera igenbyggd.

Matsalsbyggnaden sedd från nordväst från Strandvägen. Delar av det ursprungligen helt öppna utrymmet under byggnaden har i sen tid byggts igen.

gavel, försedda med fasader av vit puts. I det öppna utrymmet under byggnaden syns de gråmalade betongpelare och balkar som bär byggnaden. Ett tidigare lastintag vid byggnadens nordöstra hörn är idag inbyggt och försett med fasadpanel och fönster.

Interiör

Matsalen nås via den uppglasade entrébyggnaden mot nordost och från förskolebyggnaden mot söder. Matsalen utgör en stor lokal i byggnadens södra del. Lokalen har sentida ytskikt bestående av linoleumgolv, målade väggar och tak täckt av ljudabsorbenter. I byggnadens norra del finns köksutrymmena.

Matsalen präglas av sentida ytskikt.

Förskolebyggnaden

Exteriör

Förskolebyggnaden stod klar omkring 2008 och inrymmer delar av Norrängens förskola, en verksamhet som också ryms inom skolområdet. Byggnaden är placerad utmed skoltomtens västra fastighetsgräns, söder om matsalsbyggnaden. Byggnaden är sammanlänkad med matsalen och ligger lätt vinklad i förhållande till denna. Marken där byggnaden är uppförd sluttar kraftigt mot väster. Byggnaden omgärdas av en förskolegård med asfalterade ytor och grönytor samt lekredskap. Gården omgärdas av ett lågt Gunnebo stängsel.

Byggnaden är i en våning och består av en långsträckt volym med två utskjutande lägre volymer mot väster.

Sockeln är försedd med ljusgrå sockelskivor. Till följd av de omgivande marknivåerna, är sockeln förhållandevis hög mot väster. Byggnaden har putsade fasader, avfärgade i vitt respektive ter-

Förskolebyggnaden sedd från sydväst från Strandvägen. Den höga fasaden ger genom sitt synliga läge och detaljrika utförande, ett iögonfallande uttryck.

Byggnadens östra fasad som vetter mot skolgården är betydligt lägre och har ett mer diskret utförande.

Detalj av den västra fasaden och mötet mot matsalsbyggnaden.

rakotta. Volymerna har flacka pulpettak täckta av röd papp, där huvudvolymens tak reser sig mot väster och taken på de utbyggda volymerna mot öster. Vindskivor och takavvattning är utförda av zinkfärgad plåt. Takfoten är djup med markerade trappformade taktassar och bildar som skyddande skärmtak. Byggnadens fönstersättning är oregelbunden och fönstrens vita respektive röda aluminiumbågar har olika form, storlek och indelning. Utmed den östra fasaden finns tre entréer med röda aluminiumportar.

Den östra fasaden som är vänd mot skolgården upplevs relativt låg och arkitektoniskt sparsmakad, medan den västra fasaden till följd av pulpettakets resning, den förhöjda sockeln, de utskjutande volymerna och fönstersättningen upplevs som hög och arkitektoniskt mer accentuerad.

Interiör

Byggnadens interiör har inte besiktigats.

Förskolepaviljongen

Exteriör

Förskolepaviljongen ligger på skoltomtens östra del och uppfördes 2011. Det är en prefabricerad byggnad med rektangulär planform. Fasaderna är klädda med fasadskivor i ljusgrå respektive röd kulör. Byggnaden har ett plant tak täckt av plåt. Fönstren är vitfärgade med varierande form och storlekar.

Interiör

Byggnadens interiör har inte besiktigats.

Förskolepaviljongen, en prefabricerad mobil byggnad som enkelt kan lyftas på plats. .

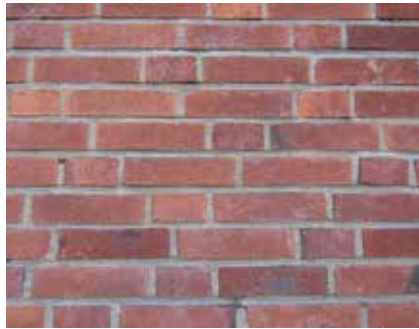

Kulturhistorisk karaktärisering och värdering

Norrängsskolan utgör genom sin historia och arkitektoniska utformning på många sätt en typisk representant för 1950-talets folkhemsskolor. Skolbyggandet var omfattande i landet under 1950-talet. Efterkrigstidens kommunsammanslagningar och de stora barnkullarna innebar ett stort behov av nya skolor i hela landet. Om de tidigare skolbyggnaderna hade utstrålat dignitet och värdighet, så präglades folkhemets skolor snarare av en intimitet och vardaglighet. Att bygga i tegel var vid tiden närmast en självklarhet. Skolbyggnaderna präglas av enkla, tydliga volymer där teglets verkan och fönstrens placering ofta utgör den enda dekoren i exteriören. Skolans interiörer skulle vara vackra och gestaltade, samt gärna prydda med konst. Allt estetiskt sågs ha en fostrande roll. Det är en sparsmakad arkitektur, men med en hög kvalitet i material och detaljutförande.

Norrängsskolans skolhus och den samtida idrottshallen har arkitektoniska värden såsom välbevarade exempel på 1950-talets skolarkitektur. Skolbyggnaderna är utförda i en människovänlig skala och med en vardaglig arkitektur med enkla rena linjer och få dekorativa inslag, som tydligt skiljer sig från äldre mer monumentala skolarkitektur. Byggnaderna utmärks av tydliga volymer, kvalitet i materialen och hantverksmässigt utförande samt tydlig anpassning till omgivningen. Sadeltak med röda takpannor, fasader av puts och tegel är arkitekturelement som var populära under denna tid. Byggnadernas funktion är tydlig i exteriören, bland annat genom skolsalarnas stora fönster som är symmetriskt placerade på de södra fasaderna som vänder sig mot skolgården eller den stora

Norrängsskolans skolhus är representativt för 1950-talets folkhemsskolor, vilka präglas av enkla, tydliga volymer med variation i fasadutförandet.

Skolhusets och idrottshallen präglas av kvalitet i materialval och utförande, såväl exteriör som interiört.

klockan som sitter på idrottshallen norra gavel. Byggnadernas interiörer utmärks i likhet med exteriörerna av hög kvalitet i materialen. Samtliga trappor och gemensamhetsutrymmen har golv av marmor och väggar av gult tegel. Räckena i skolhuset är enhetligt utförda av smide och ädelträ, medan idrottshallens räckena är utförda av ek.

Det har under åren utförts ett antal ovarsamma och förvanskande åtgärder som delvis påverkat byggnadernas ursprungliga karaktär och dess arkitektoniska värden. Samtliga entréportar av teak är utbytta till aluminiumportar. På skolhuset har i stort sett samtliga träfönster bytts ut till aluminiumfönster med något klumpigare proportioner och burspråkens karosseripanel har ersatts av skivmaterial. Alla dessa åtgärder har påverkat byggnadernas uttryck och förtagit delar av det kulturhistoriska och arkitektoniska värdet hos byggnaderna.

Norrängsskolan har ett samhällshistoriskt värde och berättar om såväl samhällsutvecklingen som den svenska skolans utveckling under den tid då det svenska folkhemmet växte fram. Genom skolmiljön speglas rådande värderingar och politiska strömningar. Norrängsskolan är tillkommen i en föränderlig tid för svensk skola, en tid då den skolpliktiga tiden omorganiserades till en nioårig enhetsskola med målsättning att ge en likvärdig utbildning för alla. Enhetsskolan infördes successivt i landet. Huskvarna låg i framkant och hade infört ett åttonde skolår redan 1943 och 9-årig enhetsskola på försök från 1951, fullt genomförd 1963. Norrängsskolan byggdes alltså under en tid som var den svenska folkskolans sista år, och kan i praktiken ses som den första generationen av skolbyggnader för den nya grundskolan.

Skolhuset och idrottshallen har även lokalhistoriska värden. Norrängsskolan utgör en del av det samtida bostadsområdet Norrängen, vilket utmärks av 1950-talets grannskapsplanering och arkitekturideal. Skolan upplevs såväl karaktärsmässigt som ur planerings-synpunkt som en del av Norrängen, där såväl byggnadsmaterialen som terränganpassningen går igen.

Skolgårdens utformning har genom dess tidstypiska uttryck också vissa värden. Under 1950-talet betonades vikten av en välvär-

Det har tyvärr utförts ett antal ovarsamma åtgärder på skolhusets exteriör, vilka påverkat ursprungskaraktären och delvis förtagit byggnadens arkitektoniska värden. Vid besiktningstillfället pågick arbeten med att byta ut burspråkens plåttäckningar av kopparplåt till svartlackerad plåt.

Norrängsskolan utgör en tydlig del av bostadsområdet Norrängen.

dad skolgård med träd och planteringar. Skolgårdens olika nivåer visar på arkitektens strävan efter att tillvarata platsens förutsättningar vad gäller såväl terräng som natur. Den bevarade slänten med planteringar skapade en naturlig gräns mellan småskolans respektive folkskolans del av skolgården, men inbjöd också till lek. Skolgården visar även på tidens pedagogiska idéer om lekens och idrottens betydelse för barnens hälsa och lärande. Skolgårdens yta har dock reducerats sedan förskolebyggnaderna med de inhägnade förskolegårdarna tillkommit, vilket har förtagit delar av skolgårdens ursprungliga värden.

En matsalsbyggnad fanns med redan på skolans ursprungsritningar, men beviljades av okänd anledning inte bygglov. När matsalen slutligen stod klar 20 år senare, var det på samma plats som den ursprungligen planerats och med skolhusets arkitektur som förlaga. Matsalsbyggnaden ansluter till skolhusets gestaltning, men har utförts med andra, för 1960-talet mer tidstypiska material. Till följd av materialen och de ovarsamma ändringar som utförts i exteriören, är byggnadens kulturhistoriska värden reducerade.

Förskolebyggnaden har en tidstypisk exteriör gestaltning, men är till följd av dess ringa ålder svår att anlägga ett kulturhistoriskt perspektiv på. Den mobila förskolepaviljongen bedöms sakna kulturhistoriska värden.

Såsom skolmiljö är givetvis även det socialhistoriska värdet och identitetsvärdet av betydelse. Norrängsskolan har varit och är en viktig plats för många människor. Här har flera generationer av barn upplevt sina första skolår, vilket gett minnen och upplevelser.

Värdebärande karaktärsdrag

Nedan redovisas de karaktärsdrag och egenskaper som skapar de kulturhistoriska värdena hos respektive byggnad inom skolområdet. Dessa karaktärsdrag ska värnas.

Skoltomten

- De olika marknivåerna som berättar om platsens ursprungliga förutsättningar.

- Den planterade slänten med tillhörande granittrappor och stödmurar av kalksten.

Skolhusets exteriör

- Byggnadens tydliga anpassning till den ursprungliga terrängen.
- Byggnadens sammansättning bestående av fyra sammankopplade byggnadsvolymer.
- Byggnadens fasader av ljusbeige ädelputs och rött tegel med avtäckningar av kopparplåt samt burspråkens form.
- Fönstersättningen med fönster placerade i rader längs våningsplanen.
- Källarvåningens ursprungliga träfönster. Övriga fönsters proportioner och indelning.
- Den enda kvarvarande ursprungliga teakporten.
- Yttertakets form och täckning av röda takpannor.
- Den granitklädda sockeln.

Skolhusets interiör

- Planlösningen med sidoförlagda korridorer mot norr och klassrum mot söder.
- De förskjutna våningsplanen och halvtrapporna som är ett resultat av långtgående terränganpassning.
- Marmorgolven i korridorer och gemensamhetsutrymmen.
- Trapphusen med marmortrappor och ett gestaltat räcke med stomme av smide och spjälor av ädelträ.
- Fönsterbänkar av marmor.
- De uppglasade dörrpartierna av teak mellan trapphus och korridorer.

Idrottshallens exteriör

- Byggnadens tydliga anpassning till den ursprungliga terrängen.
- Byggnadens ursprungliga volym.
- Den kalkstensklädda sockeln.
- De putsade fasaderna med ursprunglig rödbrun ädelputs.
- Portomfattningarna av kalksten.
- Fönstersättningen med enlufts-fönster av trä placerade i rad.
- Yttertakets form och täckning av röda takpannor.
- Den stora klockan vid norra gaveln.

Idrottshallen interiör

- Marmorklädda golv och trappor samt ektrappor med tillhörande dekorativt utformade räcken av ek.
- Läktarvåningen med barriär av ek.

Matsalsbyggnaden

- Byggnadens tydliga anpassning till den ursprungliga terrängen.
- Byggnadens volym.

- Byggnadens fasader av fasadskivor och rött tegel.
- Fönstersättningen med enluftsfinster placerade i en rad.
- Den öppna sutterängvåningen med synliga pelare och balkar.
- Yttertaketets form och täckning av röda takpannor.

Förskolebyggnaden

Till följd av byggnadens ålder är det svårt att anlägga ett kulturhistoriskt perspektiv på byggnaden.

Förskolepaviljongen

Byggnaden saknar i allt väsentligt kulturhistoriska värden.

Klassning av kulturhistoriska värden

Man kan inte bara fråga sig om en byggnad eller bebyggelsemiljö har ett kulturhistoriskt värde, utan också i vilken grad. Länsstyrelsen i Jönköpings län har utarbetat ett system med klassning i fem olika kategorier. De fem olika kategorierna relaterar till kulturmiljölagen och plan- och bygglagen.

Klass 1 är byggnad eller anläggning som skyddas av kulturmiljölagen (kyrkor och byggnadsminnen).

Klass 2 är byggnad som betraktas som särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. Byggnaden får inte förvanskas, enligt PBL 8 kap. 13 §. Byggnaden bör förses med skyddsbestämmelser i detaljplan.

Klass 3 är byggnad som har ett visst värde från kulturhistorisk synpunkt. Ändring eller flyttning av en sådan byggnad kräver att åtgärderna utförs på ett varsamt sätt så att man tar hänsyn till de historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värdena, enligt PBL 8 kap. 17 §. Byggnaden bör förses med varsamhetsbestämmelser i detaljplan.

Klass 4 är byggnad som har ett allmänt bebyggelsevärde. Ändring eller flyttning av en sådan byggnad kräver att åtgärderna utförs på ett varsamt sätt så att man tar hänsyn till de historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värdena enligt PBL 8 kap. 17 §.

Klass 5 är byggnad som knappast har några kulturhistoriska värden och där man från samhällsplaneringssynpunkt inte behöver ta hänsyn till några sådana värden.

Klassificering

- Skolhuset - klass 3. Skolhuset med de ursprungliga fyra volymer bedöms ha kulturhistoriska värden, såväl exteriört som interiört. Vid ändring krävs att åtgärderna utförs på ett varsamt sätt så att man tar hänsyn till de historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värdena, allt enligt PBL 8 kap. 17 §. Byggnaden bör förses med varsamhetsbestämmelser i detaljplan. Byggnadens värde ska vägas in om frågan om rivning blir aktuell, PBL, 9 kap. 34 §.

- Idrottshallen - klass 3. Idrottshallen har dess ursprungliga exteriöra gestaltning bevarad, liksom delar av interiören. Byggnaden har kulturhistoriska värden. Vid ändring krävs att åtgärderna utförs på ett varsamt sätt så att man tar hänsyn till de historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värdena, allt enligt PBL 8 kap. 17 §. Byggnaden bör förses med varsamhetsbestämmelser i detaljplan. Byggnadens värde ska vägas in om frågan om rivning blir aktuell, PBL, 9 kap. 34 §.
- Matsalsbyggnaden - klass 4. Byggnaden har ett allmänt bebyggelsevärde. Ändring av byggnaden ska utföras på ett varsamt sätt så att man tar hänsyn till de historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värdena enligt PBL 8 kap. 17 §.

Antikvariska kommenterar

Norrängsskolans skolhus och idrottshall besitter tydliga kulturhistoriska och miljöskapande värden. Till följd av ovarsamma åtgärder i form av dörr- och fönsterbyten har dock byggnadernas exteriöra uttryck till viss del förvanskats. Ingen av byggnaderna inom skolområdet är dock att betrakta som en sådan särskilt värdefull byggnad som anges i plan- och bygglagen. För att bevara byggnadernas karaktär och dess kulturhistoriska värden är det önskvärt att byggnaderna förses med varsamhetsbestämmelser i detaljplan.

Enligt bestämmelser i PBL ska ändring av en byggnad alltid utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar tillvara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden (8 kap. 17 §). En sådan bedömning kan göras utifrån föregående avsnitt där byggnadernas karaktärsdrag preciseras och dess värden definieras. Flera av de sentida åtgärder som utförts kan knappast betraktas som varsamma.

Vidare enligt PBL ska rivningslov ges om byggnaden inte bör bevaras på grund av byggnadens eller bebyggelsen historiska, kulturhistoriska, miljömässiga eller konstnärliga värden (PBL 9 kap 34 §). Byggnaden behöver alltså inte vara en sådan särskilt värdefull byggnad som avses i 8 kap. 13 PBL för att kommunen ska kunna neka ett rivningslov. Enligt läns museets bedömning har skolbyggnaden och idrottshallen tillräckliga kulturhistoriska värden för att motivera att rivning nekas.

Resonemang kring framtida behov

Inom de kommande åren beräknas elevantalet vid Norrängsskolan att öka. Det medför att skolverksamheten på sikt kommer få vissa behov som behöver tillgodoses. Tillgängligheten är också bristfällig i de nuvarande byggnaderna.

Möjligen skulle en utvändig hisstillbyggnad kunna placeras i det inre hörnet. Utformningen av en sådan tillbyggnad är dock en grannliga uppgift.

På ytan sydost om skolhuset, utmed Grännavägen, skulle möjligen en ny volym kunna uppföras.

Matsalsbyggnaden har till följd av ovarsamma ombyggnationer begränsade kulturhistoriska värden och skulle möjligen kunna ersättas med en större, mer ändamålsenlig byggnad.

Skolbyggnaden

Skolverksamheten är i behov av utökade undervisningslokaler, både klassrum och mindre grupp-/studierum. Skolbyggnaden har även som den ser ut idag svårt att uppfylla dagens krav på tillgänglighet.

Skolbyggnadens tydliga terränganpassningen framstår som ett av byggnadens mer framträdande kulturhistoriskt värdefulla karaktärsdrag, men utgör också en utmaning för tillgängligheten i dagens skolverksamhet. Byggnadens tydliga terränganpassning avspeglas även i interiören som har flera olika golvnivåer och halvtappor. Skolbyggnaden behöver således anpassas. Låt en sakkunnig avseende tillgänglighet med erfarenhet av äldre skolbyggnader titta på skolan och sök även efter goda exempel på hur tillgängligheten har lösts på andra samtida skolor. Tillgängligheten torde kunna ordnas med en hiss som placeras i anslutning till skolbyggnadens mittersta entré och det innanförliggande trapphus som betjänar byggnadsvolymnernas olika golvnivåer. I första hand bör man undersöka om det är möjligt att ordna en hiss inom byggnaden, i andra hand kan den ordnas genom en tillbyggnad. Gestaltningen av en sådan hiss-tillbyggnad med en så pass synlig placering är en grannliga uppgift.

Skolbyggnaden uppfyller inte heller dagens kraven på funktionalitet för skolverksamheten. Det behövs fler klassrum och fler grupprum. Att anpassa gamla byggnader till de nya krav och behov är dock vanligt och ofta nödvändigt för att de inte ska förlora sin funktionalitet. Det är ett sätt att värna vår miljö för framtida generationer. En skolbyggnad som är byggd med så framträdande kvaliteter och hållbara, gedigna material är dessutom svårt att ersätta. Ur antikvarisk synpunkt bör man därmed sträva efter att bygga om och bygga till den nuvarande skolbyggnaden, istället för att riva den, alternativt att ge byggnaden eller delar av den en annan funktion. En eventuell ny byggnad eller tillbyggnad bör utföras med hänsyn till ursprunglig bebyggelse och dess arkitektoniska grundidé om byggnadernas gruppering och terränganpassning samt fasadutformning. Det torde vara möjligt att uppföra en volym sydväst om skolhuset, parallellt med Grännavägen. På så vis bibehålls skolans befintliga struktur där volymerna formeras runt en öppen skolplan. Denna byggnad kan då göras helt tillgänglig. Det är viktigt att byggnaden tar hänsyn till den omgivande terrängen på samma varsamma sätt som de äldre byggnaderna.

Om rivning likväl aktualiseras, bör det övervägas om det kan begränsas till att endast omfatta delar av skolbyggnaden. Den befintliga matsalsbyggnaden bedöms till följd av ovarsamma ombyggnationer ha begränsade kulturhistoriska värden, möjligen skulle denna volym kunna ersättas med en något större och mer ändamålsenlig byggnad. Inför en eventuell rivning bör byggnaden dokumenteras.

Idrottshallen

Skolverksamheten är i behov av större lokaler för idrottsundervisning och önskar en fullstor idrottshall. Den befintliga idrottshallen är även enligt Tekniska kontoret tekniskt utdömd. Tillgängligheten är också bristfällig i den nuvarande idrottshallen.

Den befintliga idrottshallen har tydliga kulturhistoriska värden. Byggnaden är till sin exteriör i princip helt oförändrad. Endast entréportarna och taktäckningen är ersatt. Även interiören har flera originaldetaljer bevarade, vilka är utförda i material av hög kvalitet. Ur antikvarisk synpunkt bör man i första hand överväga om det är möjligt att bevara den befintliga idrottshallen. Möjligen kan den ges en ny funktion eller fogas samman med en ny idrottshall.

Om rivning likväl aktualiseras, bör byggnaden först dokumenteras.

En ny idrottshall skulle kunna uppföras på ytan öster om den befintliga idrottshallen.

Eventuell nybyggnad bör utföras med hänsyn till ursprunglig bebyggelse och dess arkitektoniska grundidé om byggnadernas gruppering och terränganpassning samt gestaltningens kvalitet och materialval. Möjligen kan en ny idrottshall placeras på den förhållandevis plana markytan öster om befintlig byggnad.

Skoltomten

Det finns planer på att utöka skoltomten söderut. Ur antikvarisk synpunkt finns inga invändningar mot detta, under förutsättning att den befintliga bäckfåran med ravin lämnas utan åverkan. En utökning av skoltomten torde underlätta för att tillgodose skolverksamhetens behov.

Att på sikt flytta bort den förskoleverksamhet och temporära paviljong som idag finns inom skolområdet och göra skolan till en ren F-6-skola där samtliga lokaler och hela skolgården nyttjats för skolverksamhet, torde också underlätta för att möta skolverksamhetens behov. Det skulle även ge en luftigare skolgård och återskapa skolgårdens ursprungliga värden.

Bäckravinen söder om skolan har miljömässiga värden.

Administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr:..... 2023-073
Beställare:..... Tekniska kontoret, Jönköpings
kommun
Kontaktperson:..... Paula Kadric
Rapportansvarig:..... Veronica Olofsson
Rapportgranskning:..... Anders Franzén
Län:..... Jönköpings län
Kommun: ..... Jönköpings kommun
Socken:..... Huskvarna/Hakarps socken
Fastighetsbeteckning:..... Läran 1

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museum (JLM)

Handlingar, tidningsurklipp och fotografier som berör Norrängsskolan och Norrängen.

Arkitektur- och designcentrum (ArkDes)

Arkitektregister.

Kartmaterial

Jönköpings kommun

Förslag till ändring av stadsplanen för del av Norrängsområdet, upprättad 1963 av stadsarkitekt Helmer Flensborn.

Karta över Huskvarna stad, upprättad 1944 av stadsingenjör Miles von Strokirch.

Lantmäteriet

Rikets allmänna kartverk: Ekonomiska kartan 1955. Akt: Huskvarna 7E1b55.

Referenser på webben

Boverkets websida, www.boverket.se.

”Lärmiljöernas arkitektur speglar sin samtid – i går, i dag och i morgon”, hämtad 2023-03-29.

”Checklista karaktärsdrag”, hämtad 2023-03-29.

Lärarnas historia, www.lararnashistoria.se.

Lundgren, Ulf P. 2010. *Skolans huvudmannaskap och styrning*. Hämtad 2023-03-29.

Jönköpings stadsarkivs youtubekanal, www.youtube.com/@jonkoingsstadsarkiv

Filmer om Norrängsskolan, del 1 och 2. Hämtade 2023-04-11.

Tryckta källor och litteratur

Franzén, Anders. 2007. *Arkitektrollens utveckling*. Ur: Visioner och vardagsarkitektur. Byggnadskonst i Jönköpings län under 1900-talet. Småländska kulturbilder 2007.

Förander, Jan & Arne Hjertqvist. 2010. *Om Huskvarna skolor*. Ur: Ömbäck, Ebbe red. 2010. Huskvarnas och Hakarps skolhistoria. Huskvarna hembygdsförening och Hakarps hembygdsförening.

Huskvarna. Kulturhistorisk utredning och förslag till bevarandeprogram. 1989. Stadsarkitektkontoret. Jönköpings läns museum rapport nr 21.

Jernevad, Per. 2007. *Allmän bebyggelsehistoria 1950-2000 – med lokal exempel från Jönköpings kommun*. Stadsbyggnadskontoret, Jönköpings kommun.

Kristenson, Hjördis. 2005. *Skolhuset idé och form*. Bokförlaget Signum.

Ömbäck, Ebbe red. 2010. *De första hundra åren. Huskvarna och Hakarps historia 1911-2011*. Huskvarna hembygdsförening och Hakarps hembygdsförening.

Rudberg, Eva. 1992. *Folkhemmets byggande under mellan- och efterkrigstiden*. Svenska turistföreningen.

Unnerbäck, Axel. 2002. *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*. Riksantikvarieämbetet.

Ur skolans historia. 1953. Ur: Hakarps hembygdsgård. Krönika 1953. Hakarps hembygdsförening.

Muntliga källor

Thomas Fransson, vaktmästare på Norrängsskolan sedan omkring 30 år. Samtal 2023-04-04.

Märta Rödin, fritidspedagog på Norrängsskolan sedan omkring 20 år. Samtal 2023-04-04.

Skolhuset och idrottshallen vid Norrängsskolan stod klara att tas i bruk 1953. Byggnaderna uppfördes efter ritningar upprättade av Länsarkitektkontoret i Jönköping. Sedan dess har skolan kompletterats med ytterligare byggnader.

Länsmuseet har på uppdrag av Tekniska kontoret vid Jönköpings kommun tagit fram en kulturhistorisk utredning, i vilken skolans byggnader dokumenteras och värderas.

